

OLVASÁS KÖZBEN

A regény, amit olvasok, a Krúdyé, a *Valakit elvisz az ördög*. Alvinczy Eduárd vörös postakocsis utazása során a tizenegyedik fejezet végére egy nyírségi ármálista nemes faluhoz érkezik. A kakasos toronyban a deket húzza a harangozó, a harangszót messziről hallani. Még nem érnek a falu szélére Alvinczy és kísérete, de jegenye hirdeti, falu közeledik. Vályogvető cigányok földbe ástott barlangjai előtt hangos, eleven élet, nyüzsgő, aztán hosszú kőfal mellett kerekének a vörös postakocsis utasai. Alul vályog a „kőfal”, felül egy sor téglá, rajta valami maradványa a zsindegyvetőzetnek. A fal erősséget utánoz helyenként kiugró tornyocskáival, de már semmi célja nincsen a falnak, melynek mögöttes a kertnek is csak maradványa, néhány orgonabokor, bodza, s híre-hamva sincs már a nevezetes hét szilvafának. Legalább tízölnyre a kőfal mögött, hátal az országútnak valami ház, Alvinczy elmereng látványán. „No, ez a ház se ment ki az ablakon — mondá régi példaszóval, amely azt jelentené, hogy ez a ház sem árulja el, hogy mi van benne...” Ahol a fal megszűnik, ott kerítések, s rajtuk túl ismét csak az előbbihez hasonló titokzatos és mogorva porták, s a falu közepén hosszú, fehér ház, mint egy heverő komondor, ez a Közbarátokassági Kaszinó, itt állapodik meg Alvinczy és társasága, hogy ebédet vegyenek magukhoz. A fogadóban azonban egyetlen vendég sincsen, de az idegeneket különben gyanakvással fogadó vendéglős Alvinczy furcsa társaságát kivételesen barátságosan fogadja, s ebédet is tud adni nekik...

Megvallom, e fejezetekben leginkább az ármálista nemes falu vázlatos képe ragadott meg. Nem éppen rajzos ez a kép, emlékezetből és csak a hangulatért vetette papírra Krúdy, jelezni vele azt, hogy Alvinczy Eduárd így látta a nyírségi ármális nemes falut, a régi század végén”. Akármilyen álomszerű a kép, mégis valóság, mert az igazi író csak valóságból képes dolgozni. Akármint elhagyhat, de amit rögzít, azt sose találja ki. Így van ezzel Krúdy is. Kitalálása a kompozíció, az anyag kiválogatása és valamely céllal való egybeillesztése.

Legtöbbet a kőfal mögötti térséggel bíbelődik. Ott is inkább a kert érdekli, nem a ház. „De még csak káposztáskert maradványa sem látszott semerre sem, pedig káposztára minden házból szükség van, még ott is, ahol gyógyíthatatlan betegségben szenved a gazda. Mi volt hát ebben a kertben, amiért »fenntartották«? Semmi, egyáltalán semmi... Csupa céltalanság, csupa életképtelenség, feleslegesség...” Krúdy jól érzékeli, hogy először a művelt természetet lát-szik meg, ha az ember keze elhagyja a tájat.

Másfajta faluképekre is emlékezhetünk az időből, amelyben Krúdy ármális nemesi faluja tengődik. Gárdonyi faluját már semmi sem törli ki azon idősebb nemzedék emlékezetéből, amelyik első iskolai olvasmányai közt az én falum-at is őrzi. Ennek a falunak serény és csöndes parasztoi a lakói, magas és tiszta ég sátoroz fölötte, mert tavasz van ebben a faluban, a vándormadarak, fecskék és gólyák cikáznak az alacsony ereszek alatt, landolnak a vidáman füstölögő kémények felett. Ez a falukép nemcsak az általános, hanem a rajzosabb, hogy inkább zsáner, mint látomás, hanem azért is, hogy szinte szándékkal tiltja ki belőle Gárdonyi az élet vándortársát, a halált, a pusztulást. Ez a falu megáll a pillanatban, s mintha sose volna más, csak tavasz és gólyakepelés. Önkéntelen is odakívánczozik Gárdonyi faluképet festő sorai margójára Ady verse, az öreg Kunné, s a szülőföldről szóló szavak is: „Mindszentnek hívják hasztalan, / Mert minden gonosz rajta van...”

S nincs ez a tárgyiaság — és tárgyilagosság —, mint a Tömörkényé például, amely enyhíthetné Ady vagy Móricz Zsigmond faluképeinek sötét tónusát, és mégis más a Szabó Pálé vagy a Veres Péteré. Kettejük faluképe közt is élesen elütő vonások vannak. S nem-

csak azért, mert a Szabó Pálé elbeszélés mindig lírai, Veres Péter mániája pedig a pozitívista tárgyiaság. Mert azt is megkockáztatom, hogy Veres Péter bajlátó realizmusa — maga sültréalistának mondta volt magát — igen szemérmesen burkolja tárgyai alakba líráját, azonosulását a gyepsori emberi tenyésztettel. A Gyepsor-novellák legjobb darabjaival majdnem egy időben írta Veres Péter a Napszamos énekeket, tucatnyi szabadversét. A harmincas évek eleje járt akkor, a gazdasági válság mélypontján majdhogy éhínség volt az újjvárosi Gyepsoron. A munka nélküli tengődő férfiak az újjvárosi piactéren, a köpködő várakoztak a munkaadó gazdáokra, az asszonyok meg a széles mezőt járták, s gyűjtöttek, amit találtak: tüzelni árvagánét; elhullott búzakalászt, eső után: ehető gombát a kilitás-talan ebédhez. De a sok gyerek, ha szelet kenyérhez jutott, már se sírt az anyján; a fiatal házasok pedig éhköppön is találtak örömet egymásban. Szabó Pál falujában ezt az ínséget nem ismerték. Az ő regényeiben, novelláiban mindig derűs a falu. Pedig csöppet sem kisebb a ninetelenség, mint Újjvároson. De Biharugra még emlékezik a régi lápi világra, a természet roppant ajándékozó kedvére, és Szabó Pál a maga faluja népét az emlékekkel is jól tudja lakatni. Elég a csúkos káposztára gondolni vagy a sulyomra, máris úgy érzik Szabó Pál hősei, hogy akármi jön is, éhen itt nem lehet halni.

Más falukép emléke moccan, ha a dunántúliakra gondolok. Kodolányi monstrumára, Böbök Samurá, aki halálát közleledni érezvén, fölgújtotta portáját, s lovaival nekijáratott a háborgó Feketeviznek. Szép Zsuzsika hajlong a hajnali harmatban a lucermáson. Fehér lepedőbe harnatot szed. Hajmal van a pusztán — ezt Illyés lát-tatja —, csörögnek az ökrök láncai, puffan a járomszeg a lomha jószág oldalán. Ezt legalkalmasabb október végén, őszi szántás idején elképzelni, mikor a róna a kőd települ már, s hangok, zörejek vattába burkolóznak, s még késő hajnalon — öt óra tájt — sem szűnik a sötét. Vagy ismét Szabó Pál faluja, a Harangoz-nak-é. Szobák falán az órák sétálója áll, mert minék itt órával mérni az időt! Béresnek, napszamosnak elég az égen járó nap is, mutatja az annyira az időt, hogy ki-ki tudhatja: napfelkeltevel kezdődik, napnyugtáig tart a munka. A deket úgyis elhúzza a harangozó, s a cifra banda — az ételhordó asszonyok — úgyis kint vannak az anatóknál déli harangszóra. Órája csak Piros Góznak van, s ő meg is mézi, mi időbe tart a szőlő alá előkészíteni a földet, mert tudja immár, hogy az idő is pénz.

Régi faluk megannyi emléknyma! Vajon mit tudnak nyújtani annak, akinek gyerekkora nem falun telt? Hallani, mennyi városi veszen magának manapság házat falun. De mikor kél föl hétvégi házában nyári szabadságát töltve a városi? Kél-e zöldhajmalon? Legfönnebb napkeltekor, hiszen nincsen neki miért kifelé iparkodni a határba, hogy a fölkelő nap már serény munkája közben találja. A kert itt van a ház mögött, s az ebédhez valót nem érdemes harmaton összeszedgetni. A kapálni-való se sürget, nincsen sok belőle. Ezt a falusi életmódot már nemigen érdemes összehasonlítani a régi falu életrendjével.

Láttam a mimap egy skanzen-t a tiszántúli nagyfaluban. Ott még könnyű ilyet szervezni, mert semmit nem kell lefontani, valahová — Szentend-rére — elhordani, csak megtartani az egészet ott, ahol éppen még megvan. Megvan a ház, az istálló meg a kamrában a hombár, a házzal átellenben, a kerítés mellett a tengergöré, hátul a lábas szín, ahová nyáron a lovakat kikötötték, csak a kazlak hiányoznak meg a sok szárnyalas, apró-jóság, a porta mozgalmos élete; nincs aki letapossa a földjét, így aztán elborítja az udvart a zöld, s olyan az egész, mintha igaz se volna. Ötven év kellett hozzá, hogy amibe beleszülettem, múzeummá alakult át. Gyerekkorom világa-nak már-már annyi nyomá sincsen, mint egyetlen ember maradványának a temetőben. Csak ezek a skanzenek, s akkor is azok, ha még nem minősítették múzeumnak őket, ha még élnek néhányan azok közül a parasztok közül, akik a régi század végén születtek.

Csizmadia Imre önéletrajzá-t — a *Magvető* adta ki —, látom, hallom, szívesen olvassa mind, aki a régi falut sose látta. Öreg parasztok tollat ragadnak, hogy az utolsó pillanatban megöröklésük azt, ami a visszafordíthatatlan időben elveszett. S akik a településtervezés gondjával küszködnek, egymással elszántan disputálnak, mi lesz, hogyan lesz. Akárhogy is, de vissza nem foly az időnek árja, s a régi falut elsodorta akkor is, ha a falutelepülés megmarad és virágzik. Mert ez már más. S az ember mindig megsiratja, mindig bánja, ha valamit elveszít. S az elmúlt fél évszázadban a régi falu mennyi változatát veszítette el!

Alvinczy Eduárd már a régi század végén átélte ezt a mi élményünket. Mert el tud ám pusztulni valami úgy is, ha a sorsára hagyják. S az is lehet, mi éppen jazzal mentettük meg a falut, hogy a viszonyait a lehető legradikálisabban átalakítottuk.

Digitális felvétel — ino

Bizonyára sokan ismerik — a lemezgyűjtőkön kívül is — azt az emb-lémet, amelyen egy figyelmes kutya ül a tölcseres gramafon előtt. A figyelem érthető, hiszen mint a felirat állítja, a „gazdája hangját” hallgatja érdeklődéssel a hűséges eb. Csak feltételezni lehet, hogy mit ten-ne az említett kutya, ha egy mai, korszerű lemezjátszó hangfalai elé ültetnénk; valószínűleg még az álla is leesne a csodálkozástól, és nem értené, hogyan is férhetett be a gazdi abba a kicsiny dobozba.

A hangrögzítés és lejátszás módszeré, eszközei nagymértékben fejlődtek az utóbbi években is, olyannyira, hogy a szakemberek véleménye szerint új korszak kezdődik a le-rögzítés történetében. Az új korszakot a legtömegebben egy kifeje-zéssel lehet jellemezni: digitális tech-nika.

Egyre több hazai lemez borítóján olvashatjuk a „Digital Recording”, vagyis digitális felvétel feliratot. Ilyen eljárással készült a hanglemez-hetekre megjelent Corelli-lemez, Ver-di Ernánija, a Wagner-átiratok és Haydn A Megváltó hét szava a keresztán című alkotása. Ezek a lemezek megnövekedett dinamikával, kisebb torzítással és gyakorlatilag zaj nélkül reprodukálják a felvett műsort. A digitális felvételt is szala-gon rögzítik, s erről az alapszalagról napjainkban még a régi technikával készítenek analóg vágású lakkle-

mezt, majd fémmatric-préselnek lemezt. Ahogy a digitális felvétel vényesüljenek, a gyár legnagyobb gondosság-tani.

A digitális felvétel a digitális lánc első fel-előnyeit teljességükben élvezhetők, ha a lejá-tal is technikával való-s persze speciális leme-szükséges. A digitális tapogatást lézersugár-sort nem hangbarázdál-ron nagyságrendű mé-dozzák. Egy kis méretű centiméter átmérőjű tális lemez egy olda-műsor rögzíthető.

A teljes digitális lán-használata azonban m-gára egy ideig. Az ily-lejátszók ára bizonyá-rcsony, s megfontolná-minden esetben célsz-nálatuk. A zenebarát-még bizonyára hosszú-lelnek a klasszikus mó-nőségben készülő han-gkazetták iránti ér-csökken. A digitális k-bére ugyan már elért-dája hangját kutya-n-rabig a jelenlegi lemez-gatja, esetleg digitális